

Sudionik je Križnoga puta hrvatskog puka, zajedno s njih stotine tisuća

FRA ANTE MAJIĆ

(1922. – 1945.)

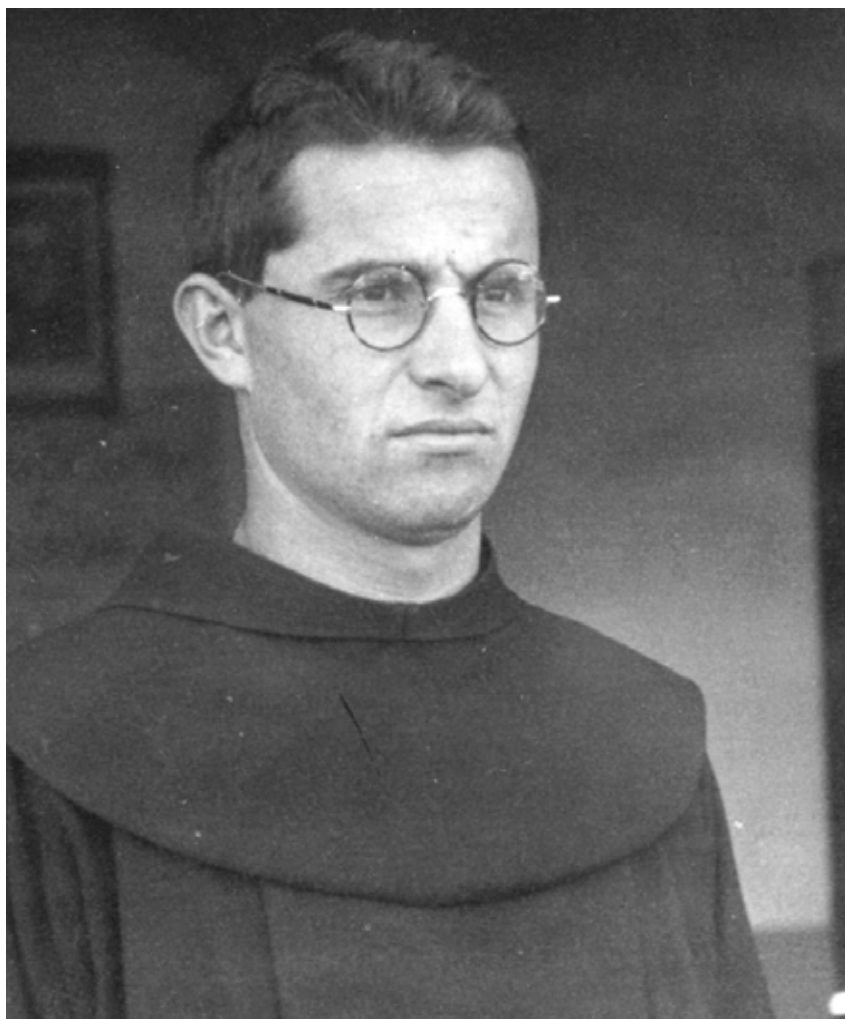
Nakon što je preživio strahote Križnoga puta i nemile uzničke dane, ubrzo je obolio i umro

► Piše: dr. sc. fra Robert Jolić

Fra Antu Majića nisu izravno ubili jugokomunistički partizani, ali je preminuo u kolovozu 1945. od posljedica mučenja na Križnom putu i boravka u logoru u Zagrebu od svibnja do srpnja ili kolovoza 1945. Zbog toga ga s pravom ubrajamo u red nevinih žrtava Hercegovačke franjevačke provincije.

Opći podatci i školovanje

Fra Ante se rodio u Vitini 26. kolovoza 1922. Roditelji su mu bili Jozo i Kata, r. Slišković. Na krštenju su mu dali ime Dobroslav Augustin. Krstio ga je župnik fra Augustin Matić (odatle mu drugo ime!), a kuma mu je bila Iva Grbavac, vjerojatno umjesto svoga muža.¹ »Otac, ponosni "Amerikanac", i majka Sliškuša strogo su se držali tradicionalnih kršćanskih zasada života i grijali se na kućnom ognjištu. Dobroslav je od roditelja baštiniio neobičnu blagost srca i čvrstoću karaktera čime je krčio putove poznanstva i širio krugove svojih prijatelja u sjemeništu na Širokom Brijegu, kamo je došao 1933. Bio je mladić uznosita duha koji je znao kontrolirati duševne emocije i porive razbuktale mladosti.«²

Pučku je školu završio u Vitini, gimnaziju kod franjevaca na Širokom Brijegu, a bogosloviju je pohađao na

Humcu, u Mostaru i Sarajevu. Studij nije završio jer je kao student bogoslov sa svečanim redovničkim zavje-

¹ Arhiv župe Vitina: Matica krštenih, sv. II. (1907. – 1924.), str. 136., br. 86. Zbog oštećenosti stranice ne vide se nadnevi rođenja i krštenja. Ipak u Stanju duša (I., str. 17.) vidi se da je rođen 26. kolovoza 1922. Čini se da je obitelj izumrla ili odselila.

² Dr. fra Častimir Majić, *U nebo zagledani. Crtrice o 66 hercegovačkih franjevaca, komunističkih žrtava koje poznavah*, Široki Brijeg – Zagreb, 2011., str. 115.

tima prije toga umro. Vojsku nije služio. U franjevački red stupio je na Humcu 29. lipnja 1939. Habit mu je obukao provincijal fra Mate Čuturić. Jednostavne zavjete položio je na Humcu 30. lipnja 1940. u ruke istoga provincijala, a svečane na Čerinu 29. lipnja 1944. u ruke fra Rufina Šilića, profesora, po dopuštenju provincijala fra Lea Petrovića.³

U prvi razred gimnazije Dobroslav se upisao na Širokom Brijegu 1933. Taj je razred završio s vrlo dobrim uspjehom. Razrednik mu je bio dr. fra Svetožar Petric. U razredu su bila 47-orica.⁴ Drugi razred pohađao je šk. god. 1934./35. Razrednik mu je bio dr. fra Vencel Kosir. U razredu su bila 47-orica, a Dobroslav je opet vrlo dobar učenik.⁵ U 3. razredu (šk. god. 1935./36.) bila su 46-orica. Dobroslav je prošao s dobrim uspjehom. Razrednik im je bio fra Vilim Primorac.⁶ U 4. razredu (1936./37.) su 38-orica. Dobroslav je opet dobar. Razrednik je i ove godine fra Vilim Primorac. Na kraju 4. razreda (to bi danas bio 8. razred osnovne škole) Dobroslavov je razred polagao malu maturu. Ispit je trajao od 8. do 14. lipnja 1937. Ispitni odbor činili su: dr. fra Dominik Mandić, predsjednik, te dr. fra Didak Burić (hrvatski jezik), dr. fra Krešimir Pandžić

(latinski jezik) i dr. fra Marijan Zubic (povijest). Dobroslav je prošao s dobrim uspjehom. S njim je u školi od prvoga razreda bio Petar (kasnije fra Ferdo) Vlašić, koji je sve razrede prošao s odličnim uspjehom, a od mature je bio oslobođen.⁷ I 6. razred (1937./38.) Dobroslav je prošao s dobrim uspjehom. Razrednik je isti: fra Vilim Primorac. U razredu je samo 26 učenika, što znači da je selekcija bila iznimno stroga i da su mnogi otpali.⁸ Razrednik u 6. razredu (1938./39.) bio mu je dr. fra Fabijan Paponja. Opet je prošao s dobrim uspjehom. U razredu su bila 24-orica.⁹ Nakon završena razreda Dobroslav je sa svojim kolegama iz sjemeništa otišao u drugi samostan: godinu dana (1939./40.) proveli su na Humcu u novicijatu. U šk. god. 1940./41. nalazi se u 7. razredu: sada je upisan kao fra Ante Majić. Razrednik mu je bio dr. fra Arkandeo Nuić. Razred je pohađalo 29 đaka, od kojih samo petorica klerika (uz fra Antu još fra Domagoj Milićević, fra Oktavijan Ravlić, fra Hadrijan Sivrić i fra Ferdo Vlašić). Fra

Antin uspjeh je dobar.¹⁰ U 8. razredu (1941./42.) razrednik mu je dr. fra Svetožar Petric. Uspjeh opet dobar. U razredu su bila samo 20-orica. Nakon svršetka 8. razreda (danas je to 4. razred gimnazije) uslijedio je maturalni ispit. Predsjednik ispitnog povjerenstva bio je Josip Babić, profesor Državne realne gimnazije u Mostaru, dopredsjednik dr. fra Radoslav Vukšić, ravnatelj širokobriješke gimnazije, a članovi dr. fra Arkandeo Nuić (latinski jezik), dr. fra Svetožar Petric (francuski jezik) i dr. fra Fabijan Paponja (povijest i zemljopis). Ispit je trajao od 20. do 28. srpnja 1942. Fra Ante je dobio konačnu ocjenu vrlo dobar.¹¹ Tako je završilo i fra Antino osmogodišnje srednje školovanje u franjevačkoj gimnaziji na Širokom Brijegu (1933. – 1942., s prekidom 1939./40. zbog novicijata). Nakon toga fra Ante upisuje filozofsko-teološki studij.

Na bogosloviju u Mostaru upisao se 17. rujna 1942. Završio je dvije godine studija kojega nikada nije dovršio: prije nego je to uspio – umro je. U prvoj godi-

Školovao se u rodnom mjestu, Širokom Brijegu, Mostaru, Sarajevu, a vjerojatno i Zagrebu. Zbog rata i prerane smrti nije uspio završiti studij.

³ Arhiv provincije: *Osobni karton; Imenik članova Provincije*, str. 66., br. 586.; fra Andrija Nikić, *Hercegovački franjevački mučenici 1524. – 1945.*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 1992., str. 145.; fra Ante Marić, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Hercegovačka franjevačka provincija, Mostar, 2007., str. 68. – 69.; don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Martyrium Croatiae, Zagreb, 2007., str. 818.

⁴ Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu, *Šesti izvještaj za školsku godinu 1933/34*, Mostar, 1934., str. 20. – 21.

⁵ Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu, *Izvještaj za školsku godinu 1934/35*, Mostar, 1935., str. 35. – 36.

⁶ Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu, *Izvještaj za školsku godinu 1935/36*, Mostar, 1936., str. 33. – 34.

⁷ Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu, *Izvještaj za školsku godinu 1936/37*, Mostar, 1937., str. 38. – 39., 43. – 44.

⁸ Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu, *Izvještaj za školsku godinu 1937/38*, Mostar, 1938., str. 41.

⁹ Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu, *Izvještaj za školsku godinu 1938/39*, Mostar, 1939., str. 42.

¹⁰ Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu, *Godišnja izvješća za školske godine 1940/41., 1941/42., 1942/43. i 1943/44.*, Mostar, 1944., str. 22.

¹¹ *Isto*, str. 42. – 45.

ni studija (1942./43.) imao je dosta predmeta: Sveto pismo (uvod u Novi zavjet), fundamentalnu teologiju (o objavljenoj religiji), patrologiju, (crkvenu) arheologiju, povijest Crkve, ontologiju, psihologiju, ascetiku, hebrejski jezik. Ocjene su mu laudabilis (8 i 8 ½) i jedna bonus (7) iz uvoda u Novi zavjet, a u II. semestru puno bolje: sve eminens (9) i laudabilis (8 i 8 ½), osim iz hebrejskog bonus (7 ¾). Vladanje (mores) je uzorno 1 (exemplares). U sljedećoj godini (1943./44.) fra Ante je imao sljedeća predavanja: uvod u Stari zavjet, moralnu teologiju (o 7. Božjoj zapovijedi i o sakramentu ispovijedi), povijest Crkve, filozofiju (logika i kozmologija), ascetiku i liturgiku (liturgijska godina) te u II. semestru iz filozofije naravnu teologiju. Ocjene su najčešće 8 i 8 ½, jedanput 7 ¾, dvaput 9. Sve su potpisali rektor dr. fra Ante Jelavić i tajnik dr. fra Rufin Šilić. Fra Rufin je još dopisao da je fra Ante V. semestar nastavio na Teološkom fakultetu u Sarajevu, a VI. semestar (sve to u 1944./45.) na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu te da je »umro u toku VI. semestra«. ¹² U tekstu koji slijedi vidjet ćemo da je i jedan i drugi semestar fra Ante upisao u najtežim ratnim mjesecima, pa je možda u Sarajevu u ispitnom roku u veljači 1945. i polagao neke ispite, ali u Zagrebu zacijelo nije polagao ništa, jer je u svibnju napustio Zagreb, a ostatak života proveo u kolonama

Bogoslovi na Širokom Brijegu 1942. (slijeva): fra Hadrijan Sivrić, fra Oktavijan Ravlić, fra Ferdo Vlašić, fra Ante Majić i fra Domagoj Milićević

smrti kroz Sloveniju prema Zagrebu, u logorima u Zagrebu te konačno u bolnici, gdje je i umro.

Redovnički život i studij

S fra Antom su u novicijatu na Humcu 29. lipnja 1939. stupila još šestorica kandidata. Svi su tada bili sjemeništarci na Širokom Brijegu te su nakon 6. razreda stupili u novicijatu. Njegovi kolege iz novicijata bili su: fra Eduard Dugandžić, fra Domagoj Milićević, fra Oktavijan Ravlić, fra Hadrijan Sivrić, fra Zvonko Sliškoivić i fra Ferdo Vlašić. ¹³ Samo su dvojica preživjela rat i poraće (H. Sivrić i F. Vlašić ¹⁴), dvojica su napustila zajednicu (D. Milićević i O. Ravlić), dvojica su umrla 1941. kao mladi

klerici (E. Dugandžić ¹⁵ i Z. Sliškoivić ¹⁶), a fra Ante je umro u srpnju ili kolovozu 1945. Živ je još jedino fra Hadrijan Sivrić: umirovljenik u samostanu na Humcu.

Od jeseni 1942. fra Ante je na Humcu, gdje su se školovala prva dva tečaja bogoslova (studij filozofije). S njim su bili i sljedeći klerici prvoga i drugoga tečaja: fra Ljubo Zorić, fra Ivo Bagarić, fra Svetislav Markotić, fra Radovan Petrović, fra Ljudevit Rupčić, fra Domagoj Milićević, fra Hadrijan Sivrić, fra Ferdo Vlašić i fra Edo Magzan. ¹⁷ To saznajemo i iz izvješća o školskom uspjehu i vladanju bogoslova I. i II. tečaja prefekta bogoslova na Humcu fra Dobroslava Šimovića koje je poslao provincijalu u veljači 1943. Tako

¹² Arhiv provincije: *Liber classificationum ab anno 1937-(1944)*, fol. 73.

¹³ Izvješće fra Mile Leke, meštra novaka, provincijalu od 4. srpnja 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, f. 142-143); Izvješće istoga meštra o vladanju novaka od 1. studenoga 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 263).

¹⁴ Fra Ferdo je djelovao u više hercegovačkih župa te u Zagrebu i Austriji. Prošao je Križni put, a u komunističkoj Jugoslaviji dvaput bio suđen na duge tamničke kazne te u tamnici proveo ukupno oko 13 godina. Pokrenuo je list *Naša ognjišta* u Tomislavgradu i bio mu dugogodišnji glavni urednik. Preminuo je u Tomislavgradu 15. listopada 1995. Pokopan je na groblju Karaula u Tomislavgradu (fra Robert Jolić [uredio], *Fra Ferdo Vlašić – vizionar i patnik*, Naša ognjišta, Tomislavgrad, 2005.).

¹⁵ Fra Eduard je privremene zavjete položio u bolnici u Mostaru 9. veljače 1941. Od 4. veljače 1940. do 15. lipnja 1941. ležao je s malim prekidom u mostarskoj bolnici. Bolovao je od tuberkuloze. Preminuo je u Mostaru 15. lipnja 1941. Pokopan je na groblju Šoinovac (»Fra Edo Dugandžić«, *Hercegovina franciscana*, sv. V [1941.], str. 45).

¹⁶ Fra Zvonko je početkom 1941. obolio od tada neizlječive bolesti sušice. Preminuo je u Mostaru u bolnici 30. kolovoza 1941. Pokopan je na groblju Mekovac na Širokom Brijegu (»† Fra Zvonko Sliškoivić«, *Kršćanska obitelj*, br. 10/1941., str. 313.; »Fra Zvonko Sliškoivić«, *Hercegovina franciscana*, sv. V [1941.], str. 45. – 46.).

¹⁷ Tabula (raspored osoblja) od 3. srpnja 1943. (priredio fra Ante Tomas).

znamo da su na Humcu u to vrijeme na studiju bili fra Ante Majić, fra Domagoj Milićević, fra Hadrijan Sivrić, fra Ferdo Vlašić, fra Edo Magzan, fra Ljudevit Rupčić, fra Ivo Bagarić, fra Svetislav Markotić i fra Radovan Petrović.¹⁸ I sljedeće akademske godine (1943./44.) fra Ante je s kolegama na Humcu, sve dok u proljeće zbog bombardiranja samostana nisu bili razmješteni po drugim kućama. Tako je najkasnije u svibnju 1944. fra Ante u župnoj kući i franjevačkoj rezidenciji na Čerinu. S njim su i sljedeće kolege klerici: fra Domagoj Milićević, fra Hadrijan Sivrić, fra Ferdo Vlašić, fra Edo Magzan, fra Albert Azinović, fra Alfonz Jukić i fra Luka Sušac.¹⁹

Vojsku fra Ante nije služio, iako ga je Popunidbeno zapovjedništvo iz Mostara 22. kolovoza 1942. bilo pozvalo na odlučavanje vojnog roka u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.²⁰ To je isto zapovjedništvo, međutim, 18. siječnja 1943. javilo o odgodi vojske kleriku fra Anti Majiću.²¹

Prefekt fra Dobroslav Šimović 17. kolovoza 1943. javlja o polaganju svećanih zavjeta u srpnju 1943. Piše kako klerici bogoslovi I. tečaja fra Hadrijan Sivrić i fra Ante Majić nisu mogli zbog nedostatka propisane dobi položiti svećane zavjete s ostalim kolegama. Stoga predlaže da im se produže jednostavni zavjeti do konca srpnja 1944. te da se tek tada svećano zavjetuju.²² Istoga dana provincijal je ovlastio fra Marijana Zupca, humačkoga gvardijana, da spo-

menutoj dvojici produži privremene zavjete na godinu dana.²³ Gvardijan je u istome mjesecu produžio privremene zavjete fra Hadrijanu i fra Anti te o tome obavijestio provincijala.²⁴ Svećane zavjete fra Hadrijan i fra Ante položili su sljedeće godine, 29. lipnja 1944., u ruke fra Rufina Šilića, profesora na bogosloviji. Tada su se bogoslovi nalazili u župnoj kući na Čerinu, jer je zbog bombardiranja humačkoga samostana u njemu bilo nemoguće stanovati i održavati nastavu. O dvojici kandidata fra Rufin je poslao pohvalno izvješće, što provincijala posebno veseli.²⁵

U Sarajevu 1945.

Poslije su bogoslovi III. tečaja bogoslovije po provincijalovoj odredbi prešli na Čitluk. O tome je provincijal obavijestio čitlučkog župnika fra Jakova Križića 29. rujna 1944. Predavanja su trebala početi 2. listopada. Sa šestoricom bogoslova, među kojima je bio i fra Ante, trebala su biti i dvojica profesora, fra Bonicije Rupčić i fra Dionizije Lasić.²⁶ Ipak fra Ante nije dugo ostao na Čitluku, možda čak nije ni došao sa svojim kolegama. Naime, budući da se tada otvorila zajednička franjevačka bogoslovija u Sarajevu, neki su bogoslovi bili poslani u Sarajevo na daljnji studij. Prema jednom provincijalovom pismu iz siječnja 1945. čini se da su u Sarajevo bila poslana dvanaestorica.²⁷ Među njima je bio i fra Ante. U tim teškim trenucima, budući da

predavanja u Sarajevu još nisu bila započela, a da inače ništa nije bilo sigurno, provincijal je poslao dopis upravama samostana u Mostaru i na Širokom Brijegu u kojem obavješćuje o povratku bogoslova i početku nastave 15. siječnja. U Mostar trebaju doći bogoslovi: fra Darinko Mikulić, fra Eugen Tomić, fra Krešimir Jukić, fra Svetislav Markotić, fra Ante Majić, fra Ljudevit Rupčić, fra Domagoj Milićević i fra Edo Magzan, a na Široki Brijeg fra Bogomir Barišić, fra Rudo Jurić, fra Hrvoje Prlić i fra Dinko Vlašić.²⁸

Dvojica od navedenih, fra Krešimir Jukić i fra Ante Majić, molili su ipak provincijala da ostanu na studiju u Sarajevu. O tome su mu poslali pismo, pisano na istome listu. Najprije je pisao fra Krešimir: »Kazao nam je pošt. o. meštar Vašu zapovjed, da se trebamo nas dvojica dolje vratiti. Mislimo, da ste ju poslali, jer Vam nije bilo poznato, da su i ova mo počela predavanja na bogosloviji, gdje smo mi dva upisani i pohađamo predavanja već 15 dana. Predmeti su nam svi pogodili. Zato možemo podpuno svršiti dotične tečajeve. Ovdje smo se podpuno smjestili kao oni, koji će tu provesti ovu školsku godinu. S nama se tako računa i kod starijih.« Nakon toga piše da je prebolio upalu pluća pa mu sada ne bi bilo pametno putovati u Mostar. Ako se ipak moraju vratiti, traži da mu se izvadi nova iskaznica, jer je svoju izgubio. Nakon toga piše fra Ante. Pozdravlja provincijala, kaže

¹⁸ Dopis Provincijalatu od 10. veljače 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 139, f. 108-109).

¹⁹ Tabula (raspored osoblja) od 16. svibnja 1944. (priredio fra Ante Tomas).

²⁰ Dopis Provincijalatu od 22. listopada 1942. (Arhiv Provincije: SP, sv. 137, 205).

²¹ Dopis Provincijalatu od 18. siječnja 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 139 – spis nedostaje, jer je vraćen pošiljatelju; spomen o njemu sačuvan u Urudžbenom zapisniku).

²² Dopis Provincijalatu od 17. kolovoza 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 327).

²³ Provincijalov dopis od 17. kolovoza 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 328).

²⁴ Dopis Provincijalatu od 24. kolovoza 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 378).

²⁵ Dopis fra Rufina Šilića od 17. lipnja i provincijalov odgovor od 19. lipnja 1944. (Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 190-191).

²⁶ Provincijalov dopis fra Jakovu Križiću od 25. rujna 1944. (Arhiv Provincije: SP, sv. 144, f. 411).

²⁷ Provincijalov dopis fra Živku Martiću, siječanj 1945. (Arhiv Provincije: SP, sv. 148, f. 100).

²⁸ Provincijalov dopis od 13. siječnja 1945. (Arhiv Provincije: SP, sv. 149, f. 10).

da je fra Krešo sve napisao što i on misli. »Dosad sam smatrao, da sam “non sum dignus” [nedostojan] pisati Vam od svoje pobude. Ostao sam u nekom strahopočitovanju pred Vama, kao diete pred ocem, kad ga išiba. Uza sve to, ja sam uvijek mislio na Vas, a osobito u molitvi. Nastojao sam što više čitati bogoslovske predmete. A sada sam upisao neke predmete, kako ste odozgo mogli razabrati.«²⁹ Provincijal im je otpisao 25. siječnja. Bio je, piše, dao na volju prefektu fra Jerki Mihaljeviću da odluči o njihovu povratku u Mostar, ali kako su oni u međuvremenu pisali, odlučuje: »Dakle ostanite u Sarajevu i tamo nastavite nauke. Suvišno je da vam napominjem da se vladate uredno i budete svima na ponos i čast u posestrimi Provinciji. Imam najbolje viesti o vašem vladanju. Hvala vam! Nadam se istomu i ubuduće.«³⁰ Samo dvadesetak dana nakon toga dopisa provincijal fra Leo Petrović okrutno je usmrćen i sa šestoricom subrača bačen u hladnu Neretvu.

Smrt

Fra Ante je – zacijelo s brojnim drugim kolegama bogoslovima i nepreglednim mnoštvom hrvatskoga naroda – pobjegao iz Sarajeva pred jugokomunistima-partizanima, stigao u Zagreb, pa dalje prema austrijskoj granici. Prema vijesti koju smo gore donijeli, čini se da je u Zagrebu i boravio neko vrijeme, možda u travnju i početkom svibnja, te se upisao na Katolički bogoslovni fakultet.³¹ S austrijske granice Englezi su ih, protivno svim međunarodnim

pravima, vratili u jugokomunističko-partizanske ruke dobro znajući što ih čeka u njihovoj Jugoslaviji. Napatio se u jednoj od bezbrojnih hodnji smrti na povratku preko Slovenije do Zagreba i bio zatočen u jugokomunističko-partizanskom logoru. Tu je dobio upalu mozga te bio smješten u bolnicu. U imeniku hercegovačkih franjevac o njegovoj je smrti kratko zapisano: »Kao student bogoslovije nakon puta u Sloveniju i logora umro od meningitisa u bolnici ss. milosrdnica u Zagrebu 6. 8. 1945. Pokopan na Mirogoju.«³² Preminuo je u 23. god. života i 6. god. redovništva.

Fra Ante je u Zagrebu boravio u tamnici na Savskoj cesti. Tu su, u istoj zgradi, bile i stotine drugih svećenika i bogoslova. I oni su svi bili predviđeni za pogubljenje, ali su se spasili jer se u Zagrebu odmah saznalo da su stotine svećenika u Savskoj, pa partizani likvidacije nisu mogli izvesti neopaženo, kako su namjeravali.³³ Fra Ante se u tamnici razbolio zbog neljudskih uvjeta u kojima su uhićenici živjeli. Hrana je bila jedna, smještaj još jadniji, tako da su u dvorane bili nagurani toliki da ne samo da nisu mogli normalno ležati nego ni sjediti. O tome u kakvu je stanju bio fra Ante zabilježio je njegov supatnik fra Bruno Raspudić: »U toj sobi bilo nas je 32 što svećenika, a što pripravnika za svećeništvo. Soba je bila u podrumu i imala mali podrumski prozor.

U jednom uglu sobe kod prozora, nalazila se je mala bačvica i na toj bačvici, više od jednog tjedna, živjela su trojica zatvorenika. Jedan od njih, dobro se sjećam, bio je krasnog stasa, student mostarske bogoslovije fra Ante Majić, koji je kasnije umro od meningitisa. Vjerojatno radi toga što je dugo vremena spavao na onoj tvrdoj bačvici u zatvoru. Hrana u tom zatvoru bila je više nego slaba. Redovito bi nam dnevno dali jedan mali kruhčić, pogačicu i šalicu juhe od kukuruzna brašna.«³⁴ Gdje je pokopan fra Ante? »U nekom grobu na Mirogoju pokopane su njegove patnje,

osobna sudbina i neostvarene nade mladosti. Za nje ga su završile sve postaje križnog puta. Božje žitnice pune se pšeničnim brašnom samljevenim u zloći srca jer ljudski su putovi posuti mr-

žnjom, sebičnošću i osvetom.«³⁵

Zanimljivo je da u Mostaru ni dva tjedna nakon što je umro nisu znali za njegovu smrt. Tako je iz Provincijalata 20. kolovoza 1945. upućena molba Svetoj Stolici, preko generala reda, da se dadne dispensa od nedostatka dobi četvorici klerika kako bi mogli biti zaređeni za svećenike: fra Anti Majiću, fra Domagoju Miličeviću, fra Ferdi Vlašiću i fra Hadrijanu Sivriću.³⁶ Fra Ante je tada već počivao snom mira, na Mirogoju, u zagrljaju Vječnoga Kralja i Svećenika. ✍

Prvi je val svojevoljna i nekažnjena ubijanja prošao pa je imao priliku umrijeti u bolnici. Pokopan je na Mirogoju, a za grob mu se do danas ne zna.

²⁹ Dopis provincijalu od 21. siječnja 1945. (Arhiv Provincije: SP, sv. 149, f. 23).

³⁰ Provincijalov dopis od 25. siječnja 1945. (Arhiv Provincije: SP, sv. 149, 24a).

³¹ Arhiv provincije: *Liber classificationum ab anno 1937-(1944)*, fol. 73 (podatak upisao fra Rufin Šilić).

³² Arhiv provincije: *Imenik članova Provincije*, str. 66., br. 586.

³³ fra Ivo Sivrić, *Krvave godine. Odbljesci uspomena jednoga od preživjelih*, Ziral, Chicago – Mostar, 1996., str. 39. – 45.

³⁴ fra Bruno Raspudić, »Moj život često i vrlo često o tankoj dlaki visijaše«, str. 4. (dopis se čuva u Vicepostulaturi, Široki Brijeg). Usp. I. Sivrić, *Krvave godine*, str. 42.

³⁵ fra Č. Majić, *U nebo zagledani*, str. 116.

³⁶ Molba za dispensu, na latinskom jeziku, od 20. kolovoza 1945. (Arhiv Provincije: SP, sv. 149, f. 91-92).

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»fra Leo Petrović i 65 subrača«, IX., 1 (16),
Široki Brijeg, 2016., siječanj – lipanj, 2016.

Glavni i odgovorni urednik:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:
Zdenka Leženić

Adresa:
BiH: Kard. Stepinca 14,
88220 Široki Brijeg
HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid

Veza:
tel.: (039) 700-325
faks: (039) 700-326
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:
FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

Cijena pojedinog primjerka:
3 KM; 12 KN; 3,75 EUR; 4,25 CHF;
6,50 USD; 6,50 CAD

Godišnja pretplata (s poštarinom):
BiH 7,5 KM; RH 33 KN; EU 7,5 EUR;
CH 8,50 CHF; SAD 13 USD; Canada
13 CAD

Slanje pretplate, dobrovoljnih priloga... (s naznakom za Vicepostulaturu i nakanu):

- a) poštanskom uputnicom
- b) UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovna Ljubuški:

žiro-račun (BiH): 3381602276649744
devizni račun (inozemstvo):
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

RIJEČ UREDNIKA

fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Polako se približava još jedna obljetnica, 71., jugokomunističkoga ubojstva 66 hercegovačkih franjevaca i mnoštva puka Božjega, a progoni i tamnice dovikli su se sve do Domovinskoga rata ili pada jugokomunizma. No, u našem društvu, s obiju strana granice, kao da vrijeme klizi unatrag. Bili smo pošli pa stali i sada ponovno plovimo jugokomunističkim vodama uz svesrdnu pomoć skrivenih i neskrivenih središta moći. Ali ne damo se mi, bilo je i težih vremena.

Danas se zaista vidi tko je za demokraciju, a tko za totalitarizam. Teška vremena čiste nas od naslaga i pokazuju onakvima kakvi u svojoj nutrini jesmo. Hvala Bogu, Crkva u Hrvata nije podlegla sirenskim pozivima i napadajima. Reka bih da je još čvršća nego što je bila. Shvaća da je Stepinčev put onaj jedini put koji nas ne će odvesti od nas samih jer je duboko ukorijenjen u put Isusov. Mučeništvo se pokazuje ne kao poraz, nego kao zvijezda vodilja. Ona druga zvijezda, što su nam je veličali dugih desetljeća, propast je i hrvatskom će narodu krenuti nabolje čim je se otrese, zajedno sa svim pripadajućim sličnim namislama.

U ovom broju donosimo dokaz tko je zapravo kriv za ubojstvo naših članova te drugih svećenika diljem naše domovine. Mlad i darovit povjesničar Vladimir Šumanović imao je otvorene oči kada je u jugokomunističkoj literaturi tražio skrivene odgovore na ono što nam se dogodilo. Mnogi su to čitali, ali nisu vidjeli. On

jest i stoga je, zajedno s drugima njemu sličnima, nada za našu bolju budućnost. Ona se, naime, gradi na istini, a ne na zabludama iz prošlosti.

Dijelovi naše društvene zajednice i dalje su svjesni svoga poslanja. Grad Široki Brijeg, čiji su korijeni u dolasku hercegovačkih franjevaca u taj kraj, odužio se njihovim pobijenim članovima i čita-vom jednom ulicom. Naziv joj je Ulica pobijenih franjevaca. S pravom. Prolazi preko jednog franjevačkog žrtvoslovnog mjesta, mlinice i hidrocentrale te joj je to najprimjereniji naziv. Jugokomunizam je, prije nego što je pao, mislio da će pravljenjem ceste (a lagano je mogla proći samo s druge strane rijeke) zatrti to mjesto. Ali time ga je očito samo još više naglasio.

Želeći sačuvati uspomenu na pobijene franjevce, već smo u prošlom broju najavili da smo prišli zaštititi ratnog skloništa koje je postalo simbol jugokomunističkog ubojstva hercegovačkih franjevaca. Sada su se radovi razbuknuli i ujedinili ponovo franjevce i puk na istome zadatku. Istaknimo da je taj puk darivao kamen od svojih starih kuća za potrebe zaštite umjesto da je nešto na njemu zaradio prodajom tako dobrodošlom u ova krizna vremena.

Pobjeda nije u njihovim, nego u našim rukama. Povjerujmo joj istini te neka nam je svima

mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Nagradni natječaj	39
Istraživanja	15	Utamničnici	41
Stratišta	26	Podsjetnik	45
Pobijeni	30	Povijesne okolnosti	52
Glas o znakovima	35	Povjerenstva	54
Djela pobijenih	36	Razgovor	56
Odjek u umjetnosti	38	Iz Vicepostulature	59